

Foaia Diecezană

Organul eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului

<p>Prețul abonamentului:</p> <p>Pe un an 240 Lei Pe jumătate de an 120 Lei Pe un pătrar de an 60 Lei Un număr 5 Lei Pentru străinătate pe un an 300 Lei</p>	<p>APARE DUMINECA</p> <p>Manuscrisele nu se înapoiază și se adresează redacțiunii „Foaia Diecezană”, iar banii pentru abonamente și inserațiuni se trimit administrațiunii „Tipografia și Librăria Diecezană” în Caransebeș.</p>	<p>Prețul inserțiunilor:</p> <p>Pentru publicațiuni oficiale, concursuri edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 120 Lei, până la 200 de cuvinte 180 Lei, de aci în sus 200 Lei</p>
--	---	---

Familii schilave.

Se pare a fi zadarnică toată ostăneala de a ne șterge de pe afișul actualității, pe noi bănațenii, cu așa frumoase însușiri trupești și sufletești.

E straniu să pronunți cuvintele: „Bănațul fără copii români”. Când vine apa mare oamenii strigă cu desperare: „Faceți dolme repede că ne înneacă apa”. Când e să isbucnească o vijelie cumplită cutropiți de spaimă oamenii fug care încotro.

Am ajuns că nici teama de ciumă și holeră să nu fie mai mare decât frica de copii.

Peste toate spaimile a ajuns să domineze spaima față de copii. De producerea acestei spaimi suntem vinovați cu toții, fiindcă nu ni-am pus întrebarea cu toată seriozitatea, dar cine sunt copiii aceștia de cari ni așa de frică. Copiii suntem noi înșine, copiii sunt ultima întruchipare a lungului șir de strămoși. Copiii sunt continuatorii vieții noastre a gândurilor și ai idealurilor noastre. E una și aceeași autoschilăvire, ori îți tae urechile, nasul, mâinile și picioarele ori îți omori copiii cari în fond sunt prelungirea ființei tale.

Urechea tăiată voluntar te doare o vreme și pe urmă te obicinuești și fără ea, dar durerea de a-ți fi retezat ramurile noi ale ființei tale, merge de braț cu tine toată viața, intră cu tine în mormânt și de acolo se ridică și merge și în lumea cealaltă chiar înaintea ta.

Toate durerile nesimțite la moment au darul să se trezească la o vreme cu putere dublă. Nu cred că există o singură mamă pe fața pământului care și-a permis să fie rădăcină seacă și să moară liniștită. Dacă nu mai degrabă atunci cu siguranță în clipa morții se ivesc remușcările în chip groaznic.

Trimiși ai iadului au făcut o propagandă mincinoasă pe pământ în senzul că familiile cu mulți copii sunt familii nenorocite. Prin sticla

măritoare s'au arătat oamenilor greutatea familiilor ramuroase.

Uite ce haine simple! Uite ce ghete petice! Uite ce mâncare sumară la familiile cu mulți copii! Dar agenții lui Belzebub au retăcut părțile frumoase ale familiilor cu rămurele multe.

Se poate o cunună mai frumoasă în această lume decât părinții, înconjurați de copiii lor numeroși. Se poate o dragoste mai sinceră pe lume decât cea dintre frați? Găsești altundeva ajutor mai grabnic decât la fratele tău. Ce respectați și ce temuți au fost frații numeroși decând e lumea. Ați văzut ceva mai trist pe pământ decât omul singuratic? Ce tulos au familiile cari se autoschilăvesc prin prigonirea până la moarte a copiilor, a propriilor ființe? Cel mai scurt drum în această lume este viața omului. Anii trec ca și clipele și familia urătoare de copii dispare repede ca o nălucă îngropându-și pe veci numele, plăcerile și ostănelele și nelăsând pe lume nici măcar pomenirea. Unde este rațiunea prigonirii copiilor cari ar ține la suprafața numele și roadele muncii părinților?

Cine poate asigura pe cei ce schimbă traiul bun cu moartea copiilor că au făcut o socoteală bună. Lipsa de copii nu a asigurat pe nimeni de morburii, de nenorociri și de răutatea oamenilor. Greutățile fie în o formă fie în alta tot trebuesc purtate pentru că soarta nu rămâne datoare nimănui cu loviturile ei.

Dragostea copiilor care este și rămâne până la moarte valorează în toate cazurile mai mult decât mormanele de averi care au capia de a circula încontinuu.

Pe o poartă intră bogățiile și când le vin toanele ies iară și fug pe altă poartă. Orice socoteală de bancher prevăzător am face, nici un trai bun nu este pe deplin asigurat și nici o bogăție nu se poate fereca în obezi; copiii însă rămân pururea legați de inimile noastre, ori am fi bogății ori sara

Topitoarea de copii din Bănat este o monstruoasă de filozofie practică care nu se poate răzima pe nici un adevăr pe cât de materialistic și pornește din o axiomă răspândită dar afurisită.

„Totul e permis“. Sigur că e permis. Poți să-ți dai cu capul de perete cât vrei. Poți să te schilăvești cum vrei, dar apostolul Pavel care era inspirat de Duhul sfânt și avea și o experiență largă de viață, fiindcă cutreerese lumea, adaugă la axioma nenorocită. Totul mi-e permis și partea întregitoare, dar nu toate îmi folosesc. Dacă s'ar înșira toți oamenii câți trăesc pe pământ și ar vrea să întoarcă pe dos legea naturii ca din noapte să facă zi luminoasă și din ziua cu soare, întunec nu ar reuși. Legile naturii sunt cu mai mare putere și înțelepciune așezate la locurile lor decât oamenii să le poată suci pe dos. Dumnezeu în marea sa înțelepciune nu a așezat neputința, mizeria perirea în familiile cu copii mulți, ci acolo în familiile schilave unde nu se aude glas de copil. Ființe vesele, mințile strălucite, numele nobile s'au găsit întotdeauna în mijlocul spuței de copii și grație lor pot familiile schilave să se prăpădească în pace și liniște după dragostea pisicilor și a câinilor. În cimiterul din Monte-Carlo zac atâția morți cari în decursul vieții lor nu au crezut decât exclusiv în plăcerile lumii acesteia și dorința lor ultimă a fost ca pe blocul de piatră, care le servește de cruce să nu li se scrie numele ca să nu cunoască lumea deșertăciunea căreia s'au închinat. Iată cum se încheie viața acelor ce au crezut că pot să se împotrivescă lui Dumnezeu. Obiceiul crucilor de lemn făcute pe creștinie încep să dispară și în Banat, luându-le locurile blocurile de piatră cu nume, dar aceste nume rămân numai în cimitir, căci printre cei vii nu mai are cine să le poarte.

Dr. Ștefan Cioroianu

protopresbiter.

Cosmogonia biblică și teoriile științifice.

De Pr. I. Firca.

(Continuare)

Credința și rațiunea nu se pot înlătura una pe alta, ci rămânând deplin stăpâne în domeniul propriu¹⁾ prin armonica lor conlucrare și întregire și ținând seamă și de raportul de suprapunere

1) În biserica romano-catolică, *Sinodul dela Vatican* (1870), în al IV-lea capitol a precizat raportul dintre știință și credință. Plecând dela însăși deosebirea adevărurilor în naturale și supranaturale, sinodul recunoaște rațiunea ca sursă a Șt. naturale, iar rațiunii luminate de credință îi recunoaște capacitatea de a dobândi o cunoaștere

dintre ele²⁾ ne vor oferi o deplină înțelegere asupra lumii, pe care rațiunea singură nu o poate da. Căci anumite chestiuni, inabordabile direct pentru știința pozitivă, se rezolvă în mod fericit prin credință și întrebări fundamentale ale spiritului nostru, ca aceea de unde venim și încotro mergem, cari nu pot primi răspuns dela științele fizice, se lămuresc prin credința creștină³⁾. Origina pământului, a omului, scopul existenței, sunt chestiuni inaccesibile direct științelor pozitive.

În ceea ce privește crearea lumii de ex. felul în care s'a făcut nu a putut și nu poate fi făcut accesibil nici experienței, nici observației, prin faptul simplu că nimeni n'a fost în acele vremuri dintre muritori, cum zice și dumnezeiasca Scriptură: „Unde erai tu când am întemeiat pământul? Spune dacă ai pricepere⁴⁾“. Cine a cunoscut dintre oameni cugetul Domnului direct în realizarea lui, sau cine a fost sfetnic al Sau la zidirea lumii? Întrebarea aceasta care a pus pe gânduri tot așa și pe cel dintâi om ca și pe naturalistul savant de astăzi, nu-și poate primi răspunsul decât prin revelația directă a Creatorului, pe care noi nu ni-o putem însuși decât crezând că cele descoperite de Dumnezeu și propoveduite ca atare de *Biserica* — în care se păstrează și se interpretează tezaurul revelațiunii divine — sunt adevărate. Căci aceasta e esențiala și fundamentală deosebire între cercetătorul credincios pentru care suprema normă a adevărului se găsește în dumnezeiasca descoperire iar scopul e „ad maiorem Dei gloriam“ și între savantul indiferent, îmboldit spre migăloasă cercetare numai de setea lui veșnic nepotolită, de erudit, și necunoscând o altă autoritate decât aceea a minții lui.

(Urmează)

a adevărurilor revelate și de a constitui o știință a acestor adevăruri, deși aceasta are alte principii decât ale științelor naturii. Națiunea umană poate dovedi că între aceste două adevăruri: natural și supranatural, nu este nici o contradicție, amândouă decurg din aceeași unică sursă a adevărului divin. Așa fiind, cele două categorii de adevăruri departe de a se contrazice, sunt din contră într'un intim raport. (Curs litografiat de *Istoria Dogmelor* București 1930—31 P. II pp. 437—38.)

Cum biserica ortodoxă nu și-a precizat încă atitudinea — prin vre-o decizie sinodală — asupra raportului dintre știință și credință, năzuințele celor cari doresc o armonizare a acestor două domenii ale spiritualității omenești nu e nici un motiv pentru care nu ar fi admise.

2) Cf. Chiricuță, op. cit. p. 18. Domeniul și sfera de cunoaștere a credinței fiind mult mai vaste decât ale rațiunii, „adevărurile fundamentale ale credinței creștine nu contrazic rațiunea ci numai o depășesc și o întregesc“ (Ibidem p. 18.)

3) Știința nu poate rezolva ultimile întrebări cari nasc din problema lumii: enigma existenței, enigma universului. Aci știința e la limita extremă de sus pe care nu o poate trece fără pericolul autodizolvării. (Cf. Mocsonyi op. cit. p. 39.) Deja *Luther* spunea că rațiunea omenească este oarbă în chestiunile de credință, necompetentă deci în cele ce aparțin domeniului credinței (Ibidem p. 26.)

4) Iov XXXVIII, 4.

Fără credință, nu este cu putință a trăi.

— Credință și necredință —

Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că el este și că se face răsplătitor celor cari îl caută. (Evrei 11, 6.)

Toți oamenii din toate timpurile, aveau precum au și cei de azi o credință a lor. Această credință însă nu e aceeași la toți. Ea diferă dela om la om. Unii tare credincioși alții slab credincioși și alții — cu totul fără credință — necredincioși,

După cum este această credință: tare, slabă ori de fel așa va fi și omul dela naștere până la moarte învingător ori ne învingător.

M'am născut, am crescut și așa m'au învățat părinții: să cred în Dumnezeu și să mă bizui în puterea lui. Cu alte cuvinte să „cred într'unul Dumnezeu Tatăl atotțiitorul făcătorul ceriului și al pământului văzutele tuturor și nevăzutele“. Iar bătrânii, bucuroși de nepot, m'au luat de mână, ducându-mă la biserica din vale tot vorbindu-mi de un Dumnezeu, care a făcut și conduce tot Universul.

Cu cât anii au trecut și eu am crescut, mintea mea a ajuns la o dezvoltare mai mare și am zis: că nu numai partea pământească a omului caută și are nevoie de o patrie pământească ci și partea noastră sufletească caută și are nevoie de o patrie cerească. Fericitul Augustin zice: că inima noastră nu se alină până ce nu-și află limanul în Dumnezeu.

Fiecare om, oriunde s'ar afla în lume este și se află pentru că așa a gândit și împlinește ceea ce a gândit.

Toți oamenii urmăresc ceva, însă nu tuturor se împlinește ceea ce urmăresc deoarece le lipsește credința.

Credința numai atunci e credință, dacă credem că este Dumnezeu și credem că însuși Dumnezeu este făcătorul a toată lumea.

Oamenii lipsiți de credință din timpurile noastre spun că lumea modernă cu explicațiile sale le-a dat sufletelor lor neghină în loc de grâu și că simt o dezamăgire recunoscând că fără credință în adevărurile cele veșnice nu te poți forma în chip serios.¹⁾

În Testamentul Vechiu, dacă citești, găsești atâția profeți cu credință mare și mai ales la Daniil; era în el atâta credință și înțelegere, încât fiind în groapa plină cu lei — cu lei flămânzi — fiarele nu-l ating. Daniil știa că omul este făcut după chipul lui Dumnezeu și prin

urmare cea mai frumoasă creatură a lui Dumnezeu. El mai știa că prin credință se va mântui adică va birui trica și va reuși să stăpânească cele mai sângeroase fiare.

În Testamentul Nou, dacă citești, te convingi că Iisus Hristos avea o credință puternică în Dumnezeu-Tatăl și prin această credință puternică în Dumnezeu a putut săvârși toate minunile

Noi cei de azi suntem slabi în credință pentru că ne îndoim, tot așa au fost și Apostolii, când au zis lui Iisus; de ce noi nu putem săvârși minuni, iar Iisus le răspunde, pentru că nu aveți credință: „Căci, adevăr zic vouă, de veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aci dincolo, și se va muta: și nimic nu va fi vouă cu neputință. (Matei 17, 20).

Omul este ca și pomul: cu toate că înflorește, altă floare nu aduce nici o roadă. Iar alta aduce roadă multă și bună. Și cel ce aduce și cel ce nu aduce roadă tot pom este, diferența e roada. Așa e și cu omul. Omul tot om este, diferența e credința și necredința. Cel cu credința aduce roadă multă și bună pentru el, ai casei și omenirei. Iar cel fără credință nu aduce roadă, nici pentru el, nici pentru ai casei nici pentru omenire. Cu un cuvânt el este un mort viu. „Mai bine de omul acesta de nu s'ar fi născut“.

Celebrul predicator Paul Maximovici Obruchov într'o cuvântare a sa zice: „M'am dus la oamenii a căroră inimă era roasă de necredință și le-am spus:

„Învățătura voastră n'are căldura inimii, e o credință de ghiață, de groapă, de moarte!“²⁾

La început fură cuprinși de mânie și voia să mă omoare. Eu însă continuai să predic și în cele din urmă înțelesei că lumina a pătruns printre întunecimi.

Viața noastră ne este dragă și scumpă, trăită în sărăcie ori în bogăție trebuie să o privim cu speranță și încredere, deoarece tot gândul și lucrul are o deslegare și deslegarea depinde de credința noastră.

Multe popoare prin credință se ridică și ajung tari. Și iarăși multe popoare prin necredință decad și ajung slabe.

Toți oamenii vin și trec din această în altă viață, credincioși, puțin credincioși și necredincioși; toți rămân cu trupul pe pământ, numai sufletul fiecăruia după credința lui trece mai departe.

Încotro? — Mary Pickford ne răspunde într'un chip interesant zicând că cel cu credință trece:

¹⁾ Întruzarea vieții de Dr. Förster pag. 361.

²⁾ Fabrica de oameni noi de Alya Rachmanova pag. 228.

„Din lumină în splendoarea apoteozei“. Aceste cuvinte le-a găsit într'o veche scriere ebraică, cuvinte cari i-au încălzit sufletul, iată reproduc întregul vers:

„Și timpul n'are să-i mai îmbătrânească
Pentru că vor trăi deasupra acestei lumi
Și vor fi asemeni îngerilor
Egali stelelor,
Și vor fi transformați după cum vor dori.
Trecând dela frumusețe la sublim
Și din lumină în splendoarea apoteozei“.

Dumnezeul părinților noștri să fie credința noastră cea adevărată căci ea a fost și este legea de viață a părinților noștri.

A. de Musset spune: Nouri groși vor ascunde soarele, vor ascunde pleiada de stele sclipitoare, care în frumoasele nopți de vară se reflectă, atât de veselă în valuri.³⁾

Și va veni noaptea neagră și inăbușitoare, prevestitoare de furtună. Vai de acei fără credință pe cari această noapte îi va găsi în cale! Vai de acești nenorociți cari, ridicați de vârtejul vijeliei, se vor împrăștia în întunerecul acestei nopți, pentru a recădea pe pământ zdrobiți, distruși.

Dar... apare soarele... totul se'n sufletește, sclipește, de voie bună... și atunci, văzându-l, aceste biete victime ale unei nopți de sbucium vor spune:

Vrem să uităm că am trăit în necredință și dorim de acum înainte să trăim, să iubim, și să credem în făcătorul lumii!

Pr. Aurelian Șt. Chepic.

Sfântul Părinte Clement Alexandrinul.

De Pr. Ioan Nicorescu.

Prima gândire: Hristos, maestrul tuturor oamenilor, s'a efectuat în lucrarea primă:

1. Cuvântul de admoniere către Greci (lógos protreptikós prós Ellýnas — cohortatio ad gentes) în 12 cap. El e apologetic și se împarte în două părți, una apologetică și de instrucțiune. Aceea cuprinde combaterea păgânismului. Mitologia romană, modul de viață, desfrâul și cruzimele și nebuniile păgânismului;

vrea ca prin această arătare să le supună unei critice de nimicire. Apologetul voește prin aceasta să întoarcă pe păgâni cu disgust dela cultul zeilor de până aci și să-i îndemne la primirea religiunii creștine. Spre scopul acesta a considerat el și misterele păgâne și desvălește lucrurile rușinoase și fără Dumnezeu cuprinse într'ânsele, precum și religiunea poporală păgână și doctrinele religioase ale diferitelor filosofii. Apologetul arată prin aceasta că cei mai învățați dintre învățații lumii au cunoscut un singur Dumnezeu și pe Acela l-au vestit.

În această parte a prelegerii le arată lor Hristos, cerescul și Dumnezeescul Învățător, curăția și înălțimea învățaturii creștine, ca cea mai veche și adevărată religiune Dumnezească.

Frumos îl numește pe Hristos în introducerea, aducându-l în legătură cu tradiția despre Ampfion și Arion pe Dumnezeescul cântăreț, care voește să tragă totul la sine, și caracterizează către fine bunătatea și iubirea Sa față de om, precum le-a adus lor din cer adevărul și harul tuturor, celor ce-l urmează, le pune în vedere viața veșnică.

Scrierea e compusă pe baze de cunoștiințe extraordinare despre religia și filosofia păgână și cu înaltă inspirațiune pentru înălțimea învățaturii creștine; compusă cu eleganță atrăgătoare în dicțiune și e în toată direcția o eminentă apologie.¹⁾

2. *Pădagogul* (paidagogós) în trei cărți, e de cuprins etic. Logosul se cuprinde aci, ca educatorul acelor, cari au primit credința creștină și prin botez au devenit fiii lui Dumnezeu. De aci vorba despre botez și acțiunea sa, despre metoda și întreaga formă de educație a Dumnezeescului pedagog. Principiul educației sale e iubirea și scopul lui final asemănarea omului cu Dumnezeu. Despre aceasta se scrie în cartea primă în mod foarte înțelept. Cartea a doua și a treia cuprind o introducere foarte amănunțită: cum are să se comporte creștinul amăsurat normelor Dumnezeescului pedagog în toate acțiunile: la mâncare și la beutură, la ospete, cu privire la vorbă, răs, în căsătorie și curăție, în somn, îmbrăcăminte și deprinderile corporale și altele, pentruca toate lucrările și

3) Două lumi, de Ariana Del-Vet, pg. 4.

1) Tradusă în limba germană de Hopfenmüller. Kempt. 1875.

voințele sale să nu fie numai simplu morale ci și cuvincioase. În fine s'a fixat idealul adevăratei vieți creștinești în colorile cele mai mărețe și întreaga lucrare cu o însemnată rugăciune către Dumnezeuască Pădagog, care a dat fiilor și elevilor săi totul; dascăli, educatori, hrănituri și părinte.²⁾

(Urmează)

Cultura bisericească în Banat.

De: Pr. **Constantin Târziu**
licențiat în teologie.

(Continuare)

De dincolo de munți ne vin și cărți și dieci rătăcitori, cum este de exemplu moldoveanul Vasile Sturza care la 1708 scrisese cartea „Șapte Taine” în satul Săn-Andrei lângă Timișoara „în țara Turcului¹⁾”; dascălul Gheorghe scrie un Liturghier pentru popa Simeon din Iaz (lângă Caransebeș), iar un „Sabornic ales din Mineiu pe limba românească la praznice și la sfinți” a scris la 1705 Luca Telec la Timișoara²⁾.

Cărțile tipărite ne vin în tot lungul sec. XVIII și chiar în sec. XVII din Țara Românească. Astfel avem: Penticostarul din 1643, Octoihul din 1712 în ediția a doua a mitropolitului Daniil al Ungrovlahiei, Penticostarul dela Râmnic din 1743, Antologhionul dela Râmnic din 1745, Cazania din 1748 a lui Clement al Râmnicului, Octoihul lui Grigore de Râmnic din 1763 și a patra ediție a Anthologionului episcopului Partenie de Râmnic din 1766, precum și un Triod tipărit tot la Râmnic³⁾. La biserica din Ohaba Forgaci am mai găsit însă și un Penticostar din 1768 din Blaj și un Triod din 1771 tot de acolo ajunse cine știe cum prin vreun zelos propagator al unirii. La începutul sec. XIX cărțile bisericești românești se tipăresc în tipografia Universității din Buda, ca de exemplu

2) După această rugăciune urmează în alte ediții un imn de laudă și mulțumită către Logosul, ca veșnicul Cuvânt al Tatălui și Mântuitorului lumii. Clement scrie la finea pedagogului (III, 12) că această cântare are să se cânte. Nu se poate însă preciza, că această cântare e străveche și cântată pe atunci, adică e compusă de însuși Clement. Că creștinii din acel timp au cântat lui Hristos, ca Dumnezeu, imnuri de laudă, ne spune Plinius cel tinăr, în epistola sa către împăratul Traian (Plin. iun. epp. X, 97; Euseb. II, 34). Imnul acesta ni l-a dat I. Fr. H. Schlosser în cartea sa (die Kirche in ihren Liedern. Freib. 1863. II, B. S. 87—89), în limba elină și germană. „Acesta e în tot cazul cel mai vechiu imn creștin pe care îl avem”. P. 407. Și Kayser (Beiträge zur Geschichte und Erklärung der ältesten Kirchenhymnen. Paderb. 1881) ni dă în limba germană p. 28 și crede că e compus de Clement. Un al doilea imn se atribuie lui Clement. Ambele s'au editat în Cambridge, 1794. Cylert, Clemens v. Al. als Philosoph und Dichter. Leibz. 1832. Pedagogul a fost tradus în limba germană de Wimmer. Kempt. 1875.

1) St. Metaș o. c. p. 369.

2) Idem o. c. p. 371.

3) Aceste cărți le-am găsit parte la biserica din Ohaba Forgaci jud. Timiș parte la cea din Valeamare Pogănici jud. Severin.

Mineele din 1804—1805 și Octoihul cu Catavasier din 1826 iar dela 1835 începe seria cărților bisericești tipărite la Sibiu. Astfel avem: Sfânta și Dumnezeuască Liturghie din 1835 și Sfânta și Dumnezeuască Evanghelie din 1844 tipărite sub păstoria lui Vasile Moga, iar dela 1850 încoaci tipografia înființată de Șaguna este producătoarea cărților bisericești de care aveau nevoie bisericile noastre din Ardeal și Banat.

Dacă Banatul a trebuit, întotdeauna aproape, să importe cărțile sale bisericești pentru serviciul divin el a dat în schimb încă de timpuriu o literatură bisericească didactică⁴⁾ destul de frumoasă și de aceea cred de cuviință să o menționez pe scurt.

În primul rând trebuie să amintim pe „tâlcutorul de teologie” deja amintit Mihail Roșu Martinovici (1750—1822) care cu toate că n'a fost original totuși prin traduceriile sale din grecește și slavonește a deschis drumul. În manuscris au circulat multă vreme „Teologia” sa tradusă din slavonește la 1790 și „Florariul pentru folosul tuturor iubitorilor de învățatură” care a fost publicată după moartea sa la 1881. În viață fiind i-s'au publicat două cărți și anume:

1 „Învățături creștinești foarte de folos scoase de pe limba grecească pe limba românească, pentru folosul de obște. Sub stăpânirea întru tot prea luminatului împăratului și craiului Domnului Iosif al II-lea. Cu blagoslovenia Prea Sfințitului arhiepiscopului și mitropolitului slaveno sârbescului și românescului popor Domnului Moise Putnic. Iași cu toată osârdia și cheltuiala sfinției sale părintelui Constantin Șuboniu neunitei legi grecești preotului slobodului crăescului orașu a Timișoarei paroch. Tipărită în împărățeasca cetate Viena la Iosif nobil de Kurzbeck de curte tipograful și vinzătorul de cărți în anul 1775.

2. Pre scurtă arătare ântâiu despre Dumnezeu a doua pentru socotința lui Dumnezeu. Cu toată osârdia și cheltuiala Sfinției Sale părintelui Constantin Șuboniu parohul cetății Timișorii. Întoarsă de pe limba slavonească pe limba românească la anul 1784 August 30 în Timișoara. S'au tipărit în împărățeasca cetate Viena prin boerul Josef Kurzbeck tipograful cărților iliricești⁵⁾.

Martirul redeșteptării naționale bănățene, Dimitrie Țichindeal (c 1755—1818) dă în domeniul bisericesc numai cartea cu titlu kilometric: „Epitomu sau scurte arătări pentru sânta besească, pentru vestmintele ei și pentru Dumnezeuască Liturghie, care se serveaște întrânsa.

4) La 1774 se alcătuește un Catehism cu text sârbesc și românesc aprobat de Curte la 1785 (Foia Diecezană an. 47 No. 18 p. 9-11.

5) A. Cosma jun. o. c. p. 10—11.

Așijderea și pentru preotul și slujitorul lui Dumnezeu. Prin scurte întrebări și răspunsuri. De folos și de trebuință slujitorilor de ceale sfinte, preoților, diaconilor și tuturor celorce gândesc această deregătorie pe sine a lua. Prin Părintele Dimitrie Țichindeal Parocul Becicherecului mic traduse. Buda 1808. In 8° de 8 foi=80 pag.⁶⁾ După cum se vede din titlu această carte ar fi un manual de liturgică ortodoxă; Țichindeal mai avea în manuscris un tratat despre sărbători după I. Mușcatirovici, o Teologie Pastorală, o Dogmatică și o Istorie Bisericească, cari însă nu s'au tipărit⁷⁾.

Descendentul diaconului Vasile Loga, întemeietorul școlii românești dela Srediște, Constantin Diaconovici Loga (1770—1850) a dat la lumină amintitul „Octoih cu tipicon și Catavasier“ din Buda la 1826, apoi un fel de istorie biblică sub titlul „Viața Domnului nostru Iisus Hristos Mântuitorul lumii. Buda 1831“, „Tâlcuirea Evangheliilor în Duminicile învierii și ale sărbătorilor. Buda 1835“ și în sfârșit o altă istorie biblică a ambelor Testamente sub titlul „Istoria bibliei a Vechiului și Noului Testament cu învățături ale moralității creștinești“. În manuscris ne-au rămas printre altele și o „Biografie sau Viața Prea Sf. Fecioare Maria“.)

Fostul profesor la secția românească a școlii teologice din Vârșeț, Nicolae Tincu Velea (1814-1867) ne-a lăsat frumoasa sa carte de istorie bisericească și națională a Ardealului și Banatului apărută în Sibiu la 1865 precum și o cârtică de morală sub titlul: „Cele șapte virtuți.“)

Dr. Atanasie Marienescu (1830-1915 un filolog și istoriograf cult a publicat la București la 1881 „Cultul păgân și creștin“ în care descrie zi cu zi în ordinea calendarului obiceiurile religioase ale poporului român căutând să arate elementul păgân rămas în aceste obiceiuri iar în Analele Academiei Române T. 14 din 1902 s'a publicat studiul lui despre „Luteranismul și Calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal.“⁸⁾

Jurisconsultul George Ardelean (1837-1909) se ocupase și de studii bisericești și fructul lor este cârtica „Istoricul episcopilor nouă. Sibiu 1901“⁹⁾ în care caută să lămurească în măsură foarte redusă trecutul bisericesc al Banatului.

Fostul rector al Institutului teologic din Caransebeș Dr. Iosif Iuliu Olariu (1860-1920) a fost unul dintre primii teologi români care a

dat manuale de teologie lucrute cu erudiție în mod sistematic și științific. Opera lui cea mai solidă este explicarea celor patru Evanghelii și a epistolelor Sf. Pavel deci a unei bune părți din T. N.; urmează apoi manualul de Teologie Dogmatică, Scrierile Părinților Apostolici, Introducerea în cărțile Sf. ale T. V. și N., Explicarea Psalmilor și Manualul de tipic bisericesc.¹²⁾

Învățatul protopop al Lugojului Dr. Gheorghe Popovici (1862-1927) pe lângă activitatea ce o desfășoară în revistele de teologie „Candela“ și „Revista Teologică“ precum și în toile românești din Banat mai colaborează în largă măsură la Enciclopedia Română a lui C. Diaconovitch pentru partea bisericească dar publică și opere originale de cuprins mai vast. O bună istorie a unirii dela 1700 a publicat la Lugoj în 1901, apoi o disertațiune apologetică „Religiunea și știința, Caransebeș 1899“ și două volume de „Cuvântări bisericești Caransebeș I 1898 II 1904“ lăsând alte două în manuscris; în sfârșit opera sa „Istoria Românilor Banățeni este o istorie polirică-bisericească a Banatului din timpurile cele mai vechi până la 1904.“¹³⁾

Fostul rector al Academiei teologice din Caransebeș Dr. Petru Barbu (n. 1864) pe lângă numeroasele manuale de religie pentru cursul primar și secundar s'a ocupat într'o serie de opere de metodică religiunii. Astfel sunt de amintit: Religiuinea în școala populară, Religiuinea în școala veche și în școala nouă, Chestiuinea manualelor de religie în școlile medii și școala modernă și Religiuinea la noi în care autorul își dezvoltă propriul său sistem de catehizare.¹⁴⁾

Activitate omiletică au dezvoltat preoții Mihai Păcățian și Ioan Nicorescu; cel dintâiu a publicat în 1916 un volum de „Predici“¹⁵⁾ iar cel de al doilea a publicat în 1903 două volume de predici intitulate „Amvonul bisericii gr. ort. române, predici pentru toate Duminecile de peste an“ iar în 1907 a dat cu litere latine „Propovedaniile lui Sanmil Micu-Clain.“¹⁶⁾

Lugojanul Dr. Gheorghe Dragomir ne-a lăsat un scurt dar folositor „manual de Teologie Morală 1909“ iar Dr. Iustin Suciu profesor la Academia din Arad ne dă „Ermineutică“ și „Armonizarea celor patru Evanghelii“ la Arad în 1917.¹⁷⁾ În fine Dr. Nicolae Popovici profesor de drept bisericesc a publicat la Arad în 1925 volumul întâiu al unui apreciat manual de drept bisericesc.

(Sfârșit)

6) Tr. Topliceanu o. c. p. 27.

7) N. Iorga o. c. II. p. 226.

8) Dr. I. Botiș o. c. p. 390.

9) Dr. A. Cosma jun. o. c. p. 34.

10) Dr. A. Cosma o. c. p. 128—129.

11) Idem o. c. p. 48.

12) Dr. I. Botiș o. c. p. 660—661.

13) Dr. A. Cosmazim o. c. p. 75.

14) Idem o. c. p. 86.

15) Dr. T. Botiș o. c. p. 662.

16) Idem o. c. p. 660.

17) Idem o. c. p. 674.

Cronica istorică - religioasă.**Petru Filimon: Protestantismul și Românii din Ardeal, Arad. 1938.**

DI. Petre Filimon tratează într'o broșură de 62 pagini un capitol de seamă din Istoria Bisericii române ortodoxe din Ardeal. E un răspuns propriu zis la adresa acelor cari susțineau, că Biserica românească în preajma anului 1700, adică a unirii Românilor ardeleni cu Papa, ar fi fost complet calvinizată. Răspunsul se îndreaptă mai ales contra păr. canonic Ioan Georgescu dela Oradea, apărut în „Dictionnaire de Theologie catholique“ (Paris, 1938).

Păr. canonic Ioan Georgescu se baza pe vechea școală a lui Augustin Bunea, care spunea, că Biserica românească se aflasă „în acel timp“ într'o situație calvinizată... (pag. 4).

DI. Petre Filimon tratează secolul XVI, adică situația Românilor ortodocși din Ardeal, aducând în sprijinul tezei sale o seamă de mărturii istorice de ale scriitorilor unguri, arătând, că poporul românesc al Ardealului a ținut întotdeauna la tradiție și înnoirile protestanților și a calvinilor n'au putut ca să schimbe credința ortodoxă — „preoțimea ardeleană n'a fost conștientă de prezența erorilor cari s'au strecurat în cărțile de propagandă ale protestanților, ceeace se confirmă — prin cazul părintelui Grigore din Măhaci, care copiază Catehismul lutheran ca și cum ar fi fost ortodox. (p. 24).

Sășii cu toată propaganda lor și cu faimosul Catehism lutheran „tradus în limba valahă, și tipărit la Sibiu“ n'au putut schimba credința românilor ortodocși, fiindcă „dintre preoți mulți cinstesc cartea aceasta iar mulți o resping cu totul“ din afirmatiunea unei reviste protestante (pg. 16). Și tot așa se întâmplă în ceeace privește străduința Sașilor din Brașov, nici ei n'au ajuns la rezultate mai bune, 1) fiindcă n'au fost organizați nici ei, 2) Românii au respins întrebuițarea limbii germane, fiind streină de ei. Metoda calvinilor a fost mai temeinică, datorită unei organizări mai bune, au căutat sub forma limbii naționale să organizeze Biserica românească. Românii ortodocși rezistă datorită limbii, tradiției și ritului ortodox, atât de bine conservat dealungul veacurilor.

„Catehismul calvinesc“ (ed. 2-a din 1656) în prefață, arată situația calvină, „că umblați după obiceiuri omenești și depărtându-Vă de Scriptura-Sfântă căutați să Vă-îndreptați după obiceiuri pământești (pag. 18).

Nimicirea altazelor ortodoxe și infiltrarea dogmei calvine n'a reușit, Jancsó Benedek, mărturisește în scrierea sa, că numai autoritățile au voit ca să pedepsească pe acei preoți cari nu erau corecți, nu distrugerea ortodoxiei — adevarul este altul — convertirea ortodocșilor! Istoricul maghiar Hurfalvi Pál spune categoric: Este cert că Românii intră în sânul Bisericii reformate, dar numărul lor se ucă abia la câteva mii. (pg. 19).

Poporul românesc, ortodoxia românească era refractară la învățătura calvină, iar preoții nu priveau cu ochi buni „opera diavolească a calvinismului“. Inceputul prozelitismului calvin începe între 1560, iar după alții 1570—1580. Reformațiunea se lățește mai ales în părțile Hunedoarei, Caraș, Făgăraș și Bihor. (pg. 21).

Legăturile ce le-au avut Românii din Ardeal cu cei din Principatele Române, preoții veniți de acolo nu puteau fi atrași ușor de organele administrative și mai ales obiceiurile și tradiția a rămas factorul decisiv, „care a nimicit toate încercările de înnoire religioase“ după expresia istoricilor protestanți și calvini maghiari (pg. 23). Mănăstirile și călugării, aprind făcând credinței ortodoxe — ei alimentează drumul drept al mărturisirii vieții naționale...

E interesantă „Cartea de cântări“ a lui Szegedy Gergely pe care au tradus-o unguri știindu-i cântăreți pe Români. Asupra „Paliei“ dela Orăștie (1582) se insistă prea puțin — ea fiind de o importanță deosebită pentru Românii ardeleni (pg. 26). Primele comunități calvinești puțin la număr au fost întemeiate de preoți cari s'au lăsat amăgiți de promisiunile calvinilor, mulți poartă nume ungurești și poate sunt unguri: Tatárosi, Papfalvi, Debreneni, etc. (pg. 26).

Sub Ioan Sigismund încep să funcționeze superintendenții calvini — Georghe de Sângiorgi, e primul superintendent calvin (pg. 28), vine pe un timp scurt la 1569, călugărul Sava, și apoi în același an Pavel de Turdaș (pg. 31).

Tactica prozelitismului în sec. al XVII-lea este mai puternică, mai abilă, se caută să se impue episcopilor anumite „obligațiuni“. Românii ortodocși rezistă și acum, chiar în fața torturilor și a temnițelor: Sava Brancovici, (pg. 39).

Principii ardeleni din sec. al XVII-lea folosesc toate mijloacele necesare pentru convertire: Gh. Rákoczi impune condiții grele lui Ilie Iorest —, iar uniții îl prezintă într'o situație atât de umilă și protestantă pentruca să poată argumenta starea Bisericii ortodoxe într'o stare de completă calvinizare — iar unirea cu Roma

să fie pusă într'o lumină cât mai strălucitoare. (pg. 53).

D-l Petre Filimon combate teoriile uniaților cu privire la afirmațiunea, că „Unirea“ cu Roma a oprit influența calvinismului (pp. 60—62).

Lucrarea d-lui P. Filimon în felul în care e concepută, aduce o contribuție de seamă la cunoașterea trecutului bisericesc al Românilor ortodocși din Ardeal.

Ea însă trebuie pusă în legătură strânsă și cu ampla bibliografie românească ce a apărut până acuma, pentru o documentare și conformitate — e necesar să fie consultată și evidențiată mai ales acea parte a literaturii religioase de care autorul vorbește în lucrarea sa. La o nouă ediție sau la o prelucrare a subiectului să se ia în considerare și următoarele cărți: 1. Bianu-Hodoș: Bibliografia rom. veche, vol. I., 2. Dr. Grama: Instituțiunile calvinești în bis. românească din Ardeal, Blaj, 1895, 3. N. Iorga: Istoria Bisericii Românești, ed. II-a, vol. I., Buc. 1939, 4. Dr. I. Lupaș: Istoria Bisericească a Românilor ardeleni, Sibiu, 1918, 5. Dr. I. Lupaș: Principele ardelean Acațiu-Barcsai și Mitropolitul Sava Brancovici, în Analele Acad. Române, 1913, 6. Dr. Gorgie Pascu: Istoria literaturii române (sec. XVI-lea, și sec. XVII-lea (vol. II), 7. Sextil Pușcariu: Istoria literaturii române, ed. II-a, Sibiu, 1930; iar ca istorii politice ale Ardealului nu poate lipsi: 8. N. Iorga: Istoria Românilor din Ardeal vol. I. (până la 1784), București, 1915, ș. a.

D-l P. Filimon ținând seama de aceste cărți și de bibliografia streină ce va fi apărut până la apariția cărții D-Sale — ne poate da un capitol mai vast din „Istoria afirmațiunii ardeleni“ — *folositor zilelor noastre!*

Prof. Constantin Rudneanu.

Ș T I R I

Luarea legământului străjerilor în comuna Ferdinand s'a făcut cu un deosebit fast. Grație harnicului comandant al străjerilor uzinei a D-lui Aurel Broșteanu, din acest eveniment s'a făcut prilej de afirmare românească în acest important centru din „valea Bistrei“. La ora 8 dimineața a sosit și D-l comandant al legiunei de străjeri, D-l prof. Vasile Popescu din Lugoj.

Serviciul religios, cu sfințirea pavilionului celui nou, s'a făcut de către preotul adm. Petru Toma, care a făcut totodată și explicarea textului biblic. După aceea a vorbit în numele romano-catolicilor din localitate pr. Lobmayer. Seria cuvântărilor a încheiat-o D-l comandant V. Popescu care în cuvinte frumoase se adresează

tinerilor străjeri arătându-le importanța evenimentului. Se procedează la distribuirea stelelor și apoi la luarea jurământului, întâiu a celor ortodocși și apoi a celor romano-catolici. La fine D-l comandant a legiunei aduce vii mulțumiri D-lui comandant Aurel Broșteanu pentru reușita serbării și felul cum s'au prezentat străjerii de sub comanda D-nicei Sale.

Donație. Ioan Igna din Câmpuri a aflat de bine și potrivit cu îndemnul inimii sale să doneze sf. mănăstirii „Isvorul Miron“ întreaga sa avere imobilă în valoare de circa 200.000 Lei. Fapta acestui mărinimos creștin iese din cadrul actualității înscrie însă pe creștinul din Câmpuri în cartea de aur a Bisericii noastre! Dumnezeu să-i dăruiască zile multe și mângăere sufletească la mănăstirea unde intenționează să slujească tot restul zilelor sale, alături de vrednicul călăuzitor pe această cale pâr. Visarion, starețul mănăstirii!

A apărut: *Anuarul eparhiei Hușilor pe anul 1938*, marcând cinci ani de păstorire a P. S. Episcop Criveanu — 11 Martie 1934—1939. Pe lângă partea oficială anuarul are și o parte literară, precum și un capitol final intitulat *eparhia în vremea noastră*. În acesta se cuprind o seamă din realizările frumoase ale P. S. Episcop Nifon al Hușilor.

La „Librăria Diecezană“

din Caransebeș, se află de vânzare:

Seminte Duhovnicești

de Pr. ANDREI LUPȘA.

Prețul: Lei 100.

La „Librăria Diecezană“

din Caransebeș, se află de vânzare:

Spiritismul și minunile Mântuitorului

de Pr. G. D. GOLOGAN.

Prețul Lei 100.

Masini de scris

se pot procura prin
Librăria Diecezană.

Kappel Portativ Lei 8.500
Kappel Standard (de birou) „ 19.000